

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«ОБЛІК І АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА»

(за матеріалами Товариства з обмеженою відповідальністю

«ЕКО - СФЕРА», м. Калинівка)

Здобувача вищої освіти

2 курсу, групи ОБО – 21 з(м),

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

освітньої програми « Облік і оподаткування»

заочної форми навчання

Ірина ЧУЛЮК

Науковий керівник

канд. екон. наук, доцент

Оксана ДЗЮБА

Гарант освітньої програми

д-р. екон. наук, професор

Андрій НІКІТШИН

Вінниця 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи обліку та аналізу операційних витрат підприємства	6
1.1. Економічна сутність та класифікація операційних витрат підприємства	6
1.2. Організаційно – економічна характеристика ТОВ «ЕКО – СФЕРА».....	14
РОЗДІЛ 2 Організація та методика обліку операційних витрат.....	20
2.1. Інформаційне забезпечення системи організації обліку операційних витрат	20
2.2. Методика фінансового обліку операційних витрат	27
РОЗДІЛ 3 Обліково-аналітичне забезпечення системи управління операційними витратами	34
3.1. Інформаційна система та методика аналізу операційних витрат..	34
3.2. Удосконалення обліку та аналізу операційних витрат	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Облік операційних витрат у сучасній ринковій економіці є надзвичайно актуальним питанням. Операційні витрати є основним аспектом фінансового управління і безпосередньо впливають на ефективність і прибутковість підприємства. У теперішній час економічні умови часто змінюються швидко і непередбачувано. Це включає економічні кризи, зміни в ринковому середовищі, коливання валютних курсів і цін на сировину. Точний облік операційних витрат дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх економічних змін та зберігати фінансову стабільність.

Важливий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів обліку та аналізу операційних витрат зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: М.Д. Девід, О. С. Бородкін, С.К. Каплан, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, В. А. Дерій, М. Герасимович, С. Ф. Голов, Д.Р. Грей, З. В. Задорожний, М. В. Кужельний, А. М. Кузьмінський, В. Г. Лінник, Г.Р. Джеймс, Б. М. Литвин, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, М. Г. Чумаченко, В. Я. Фаріон, П. С. Безруких, К. Друрі, В. Б. Івашкевич, Р. Ентоні, А. Ф. Палій, Е.Р. Джеймс, Г.К. Бенетт.

Ці вчені зробили вагомий внесок у розуміння і вдосконалення обліку операційних витрат. Їхні дослідження дозволяють краще розуміти, як витрати впливають на фінансові результати підприємств, і надають інструменти для ефективного управління операційними витратами в сучасних умовах. Однак, залишається невирішеним ряд питань. Зокрема, потребує подальших досліджень термінології поняття операційних витрат, недостатня урегульованість нормативними документами складу та порядку обліку операційних витрат, що знижує якість методики їх економічного аналізу, ускладнює процес ефективного управління і розробки практичних рекомендацій, щодо удосконалення бухгалтерського обліку витрат, що визначає актуальність вибору теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення діючої методики обліку й аналізу операційних витрат й розробка практичних рекомендацій для покращення обліку операційних витрат і управлінських процесів, що є критично важливими для досягнення фінансової стабільності та ефективності підприємства.

Досягнення вказаної мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність та навести класифікацію операційних витрат підприємства;
- надати організаційно – економічну характеристику ТОВ «ЕКО – СФЕРА»;
- дослідити інформаційне забезпечення обліку операційних витрат;
- розкрити методику фінансового обліку операційних витрат;
- розглянути інформаційну систему та методику аналізу операційних витрат;
- внести пропозиції по удосконаленню обліку та аналізу операційних витрат.

Об'єктом дослідження є процес облік і аналіз операційних витрат на ТОВ «ЕКО-СФЕРА».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо ведення обліку та аналізу операційних витрат.

Методологічною основою дослідження є системний підхід до розкриття економічної сутності операційних витрат та процесу їх обліку та аналізу.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів в галузі обліку і аналізу операційних витрат, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали та фінансова звітність ТОВ «ЕКО-СФЕРА».

Вирішення поставлених завдань досягнуто на основі застосування загальнонаукових методів: наукової абстракції, експертних оцінок, моделювання ситуацій, індукції та дедукції, аналізу та синтезу, порівняння, вибіркового обстеження й групування, а також методом статистичного аналізу.

Наукова новизна полягає в комплексному і системному теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо методики та організації обліку та аналізу витрат операційної діяльності підприємств, тому з метою систематизації обліку пропонуємо вести аналітичний облік рахунку 23

«Виробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші операційні витрати».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці основних напрямків і практичних рекомендацій з удосконалення методики обліку операційних витрат, їх складу та класифікації, організації та методики здійснення аналізу операційних витрат та використання їх у обліковій практиці ТОВ «ЕКО-СФЕРА».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та класифікація операційних витрат підприємства

У сучасних умовах ринкової економіки працівники підприємств не приділяють належної уваги операційним витратами томущо, не можуть досить детально їх описати. Нерідко їм просто важко розібратися в запутаній структурі витрат. Однак, витрати відіграють головну роль в ефективності роботи підприємства і питання щодо детального їх вивчення, аналізу, управління ними стає важливим для кожного підприємства.

Для розуміння змісту поняття «операційних витрати», в першу чергу, необхідно здійснити аналіз наукової літератури та нормативних актів.

В частині, що стосується нормативно-правового забезпечення, порядок формування в бухгалтерському обліку інформації щодо витрат і відображення їх у фінансовій звітності регламентується у Національних положеннях (стандартів) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», зазначено, що витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [22]

Таке ж визначення витрат представлено і в НП(С)БО1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [33] та в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [32].

В Податковому Кодексі України термін «витрати» також має подібний зміст, проте дане трактування терміну має уточнення, що стосується форми витрат, а

саме: «витратами визнається сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку»[28].

В міжнародній нормативно-правовій практиці розкриття інформації щодо витрат не регламентується окремим МСБО, але певні аспекти, що стосуються даного поняття розкриваються в МСБО 1 «Подання фінансових звітів»[15], МСБО 2 «Запаси»[18], МСБО 16 «Основні засоби»[16], МСБО 18 «Дохід»[17], МСБО 23 «Витрати на позики»[19], МСБО 38 «Нематеріальні активи» та інші[20]. Проте поняття «витрати» чітко визначене - це зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам[22].

Загалом, операційні витрати охоплюють широкий спектр витрат, пов'язаних з діяльністю підприємства, і їх точне визначення може різнитись в залежності від контексту і методу аналізу.

Отже, з огляду на вище зазначене нормативні акти, можна зробити висновок, що різниці між визначенням значення «операційних витрат» в актах вітчизняної та міжнародної практики не суттєве, проте в працях вчених виникає певна суперечливість, як у вітчизняних, так і зарубіжних табл 1.1..

Таблиця 1.1 – Поняття «операційні витрати» визначене відчизняними та зарубіжними вченими

Науковець 1	Визначення 2
Янчева Л. М., Шталь Т. В., Ільченко М. О.[49]	операційні витрати - .це прямі і непрямі, фактичні та можливі виплати або упущена вигода, необхідні для того, щоб залучити й отримати ресурси в межах певного напрямку
Шапіро І. А.[44]	під операційними витратами розуміє «..сукупність використаних у процесі основної та іншої звичайної діяльності ресурсів, виражених у вартісних вимірниках, обрахованих за прийнятими в галузі правилами і мотивованих цілями отримання прибутку..»

Продовження таб. 1.1

1	2
Дьордй В. П., Макарович В. К.[8]	вважають, що процес здійснення операційних витрат пов'язаний з виробництвом та реалізацією продукцію, а термін «витрати» розглядає з точки зору «...споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг у процесі одержання доходу»
Юзковець, Л.П.[47]	Юзковець, Л.П. це вартісне вираження абсолютної величини застосовано спожитих ресурсів, необхідних для здійснення ним поставленої мети
Чумаченко М., Белоусова І.[43]	вважають, що «операційні витрати формуються в процесі використання ресурсів під час здійснення певної його діяльності. Вони мають цільову спрямованість.
Козаченко А.Ю.[13]	під операційними витратами розуміє «фактично спожиті матеріальні і нематеріальні ресурси в процесі виробництва і реалізації продукції, робіт чи послуг , а також управління ними»
Олійник О.В., Клименко І.В.[25]	«це достовірно оцінена частина затрат діяльності підприємства, яка призводить до зменшення економічної вигоди у вигляді збільшення зобов'язань або зменшення активів та співвідноситься з доходом підприємства, для отримання якого була здійснена у звітному періоді»
Смірнова П.В.[35]	вважає що операційні витрати – це витрати, що пов'язані з діяльністю по реалізації продукції та управлінням підприємством. Вони характеризують витрати, що були у звітному періоді і безпосередньо не пов'язані з виробництвом продукції
Подольнчук О.А[30]	стверджує, що операційні витрати - це вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети
Шеремета О.В.[45]	. операційні витрати включають всі витрати, що виникають у процесі обслуговування клієнтів, управління і підтримки бізнес-процесів

Продовження таб. 1.1

1	2
Портер М.[31]	вважає, що операційні витрати можна розглядати як частину загальної стратегії зниження витрат, яка дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним на ринку
Хорунжак Н.М.[37]	стверджує, що операційні витрати — це витрати, які підприємство не може уникнути у короткостроковій перспективі, і вони складаються з фіксованих і змінних витрат
Хуторний Д.О. [38]	він зазначає, що операційні витрати є витратами, які підприємство несе для підтримки основних бізнес-процесів, і вони включають витрати на управління, обслуговування та маркетинг

Проведений аналіз літературних джерел дозволив виявити розбіжності в поглядах іноземних та вітчизняних авторів та науковців, щодо трактування самого поняття «операційні витрати».

Якісна класифікація операційних витрат відіграє важливу роль з метою відображення витрат в бухгалтерському обліку та для ефективного управління діяльністю підприємства, тому вважаю за потрібне класифікувати, структурувати та виділити основні ознаки, які характеризують досліджуване поняття.

З ціллю групування витрат в систему класифікації досить складним питанням є формулювання ознак, що залишає дану справу дискусійною. В економічних наукових джерелах подано значну кількість класифікаційних ознак стосовно витрат, але вони визначені, за галузями економіки, або носять дещо загальний характер. Найбільш широкою є класифікація операційних витрат за наступними ознаками табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікація операційних витрат за ознаками

№ з/п	Ознаки класифікації	Види витрат
1	2	3
1.	За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі Непрямі

Продовження таб. 1.2

1	2	3
2.	За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на виробництво Витрати на групи виробів Витрати на замовлення
3.	За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати Витрати на оплату праці Відрахування на соціальні заходи Амортизація Інші витрати
4.	За статтями калькуляції	Продуктивні Непродуктивні
5.	За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Умовно-змінні витрати Умовно-постійні витрати Інші (змішані, альтернативні, незворотні)
6.	За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва Витрати цеху Витрати дільниці Витрати функціональних служб
7.	За календарними періодами	Поточні витрати Одноразові витрати
8.	За функціями управління	Виробничі витрати Невиробничі витрати
9.	В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати Непродуктивні витрати
10.	За порядком обчислення (складом)	Фактичні витрати Планові (бюджетні) або прогнозовані витрати Нормативні витрати

Групування витрат за економічними елементами та статтями калькуляції є найбільш важливими ознаками класифікації. Так, витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами:

1. Матеріальні витрати включають такі види витрат, як: сировина і матеріали, закупівля напівфабрикатів та запасних частин, придбання палива та енергії для технічних та інших експлуатаційних цілей, будівельні матеріали, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та запасні частини для ремонту МШП; інші матеріальні витрати, що використовуються для ведення господарської діяльності підприємства.

2. Витрати на оплату праці, передбачає включення таких видів витрат як: нарахування заробітної плати, надбавок і тарифних ставок і доплат, заохочення та винагороди, фінансова допомога, компенсація оплата

відпусток. Може включати додаткові витрати на оплату праці.

3. Витрат на відрахування на соціальні заходи включає: відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; відрахування особистого страхування співробітників компанії; Відрахування на інші соціальні заходи [1].

4. Амортизація включає суму амортизації, нараховану на основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та нематеріальні активи[41].

5. Інші операційні витрати включає: відрахування для фізичних осіб; витрати на придбання літератури для інформаційного забезпечення господарської діяльності підприємства; витрати щодо сплати для участі в семінарах; витрати на аудит; витрати на транспортні послуги; витрати на придбання ліцензій та інших спеціальних дозволів, виданих для ведення господарської діяльності; витрати на охорону праці; витрати на перевезення працівників на роботу та з роботи; витрати, пов'язані з оплатою послуг комерційних банків та інших кредитно-фінансових установ; інші операційні витрати тощо [2].

Також операційні витрати мають свою структуру, яка відображена на рисунку 1.1

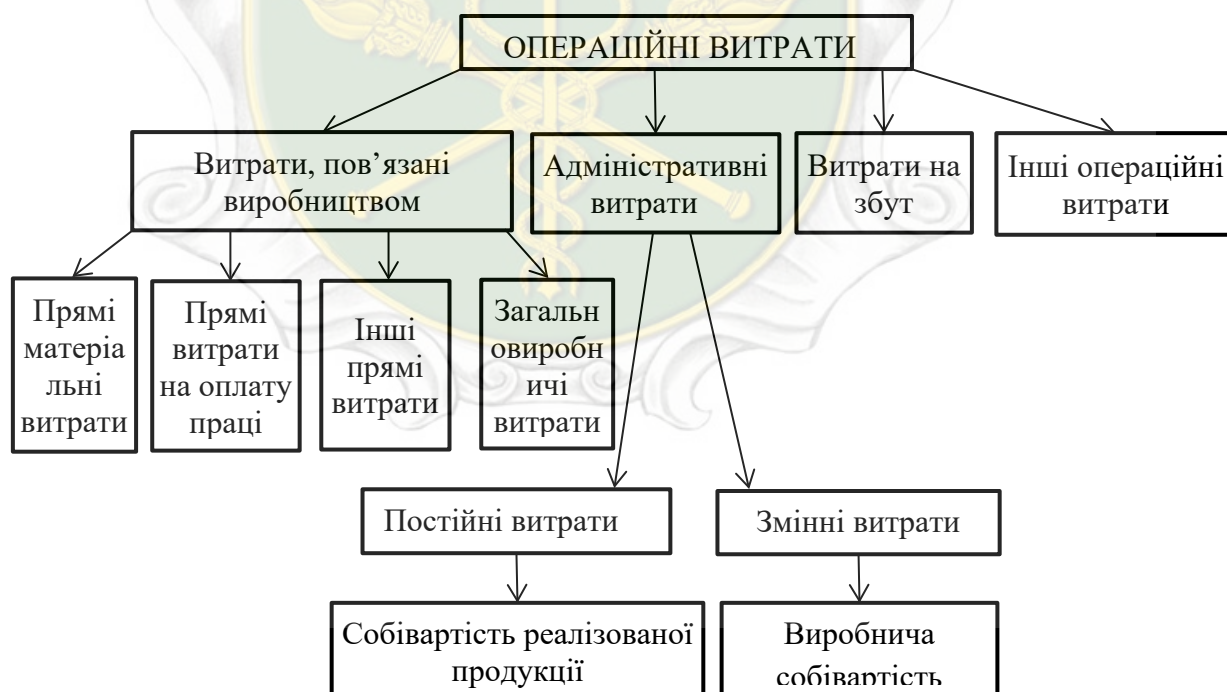

Рисунок 1.1 – Структура операційних витрат [9,39,6,21].

До складу прямих матеріальних витрат входять витрати на матеріали, які безпосередньо використовуються у виробництві товарів або наданні послуг. Це можуть бути:

1. Сировина — основні матеріали, які перетворюються у кінцевий продукт. Допоміжні матеріали — матеріали, що підтримують процес виробництва, але не входять до складу кінцевого продукту (наприклад, мастила, чистячі засоби).
2. Напівфабрикати — частково оброблені матеріали, які використовуються у виробництві.
3. Пакувальні матеріали — витрати на упаковку товарів, які є необхідними для їх реалізації.
4. Комплектуючі частини — елементи, що входять до складу готового виробу.

Прямі витрати на оплату праці — це витрати, які безпосередньо пов'язані з виробництвом товарів або наданням послуг. Вони включають заробітну плату працівників, які безпосередньо залучені до виробничого процесу, а також інші витрати, пов'язані з їхньою працею, такі як нарахування на соціальне страхування, відпуски, лікарняні та інші виплати[11].

До прямих витрат на оплату праці можна віднести:

1. Заробітна плата — основна частина витрат.
2. Премії та бонуси — виплати, що залежать від результатів праці.
3. Нарахування на соціальні виплати — внески на пенсійне, медичне страхування тощо.
4. Витрати на навчання — якщо навчання стосується безпосередньо виробничих процесів.
5. Витрати на спецодяг — якщо він є необхідним для виконання робочих обов'язків.

Загальноновиробничі витрати, в свою чергу, поділяються на постійні та змінні витрати.

Під постійними витратами розуміють витрати, які залишаються

незмінними при зміні обсягів виробництва за певний період [40].

До постійних витрат можна віднести:

1. Орендна плата за приміщення
2. Зарплата адміністративного персоналу
3. Витрати на страхування
4. Амортизація основних засобів
5. Комунальні послуги (частково, якщо вони не залежать від обсягу виробництва)

Змінними витратами розуміють витрати, які змінюються прямо пропорційно до обсягів виробництва [48].

До змінних витрат відносяться:

1. Сировина та матеріали
2. Зарплата виробничого персоналу (якщо оплата залежить від виробітку)
3. Витрати на енергію (якщо залежать від обсягу виробництва)
4. Транспортні витрати

До загальновиробничих витрат відносяться витрати на управління виробництвом. Зокрема, заробітна плата та відрахування на представництва для управлінських установ; витрати на відрядження; амортизацію загальновиробничих основних засобів і нематеріальних активів; основні засоби та інші необоротні активи, що використовуються для загальновиробничого призначення. Витрати на утримання, експлуатацію, ремонт, страхування, операційну оренду; витрати на вдосконалення технології та організації виробництва; витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інші витрати на утримання промислових підприємств; витрати на обслуговування виробничого процесу; охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього середовища. витрати загальні. Інші витрати виробничого призначення [50].

Отже, для потреб обліку та аналізу необхідна така класифікація витрат, яка б задовольнила потреби управління всередині підприємства, враховувала галузеву специфіку конкретної галузі та мала б значимість на практиці.

Після дослідження наукових робіт, можна зробити висновок, що в теорії обліку та аналізу вчені та практики нині не прийшли до спільного міркування, за якими ознаками слід класифікувати витрати виробництва та яку роль має та або інша ознака для розв'язання обліково-аналітичних завдань.

1.2. Організаційно – економічна характеристика ТОВ « ЕКО – СФЕРА»

Одним із затребуваних виробництв на даний час - виготовлення плодових, ягідних і овочевих соків. Найбільшими виробниками соків і соковмісної продукції є підприємства: «Сандора» з часткою ринку в 47%, «Вітмарк-Україна» – 21%, Кока-кола Беверіджис Україна – 6% і «Ерлан – 19%, «ЕКО – СФЕРА» – 5%. Сучасна ємність внутрішнього ринку України становить близько 500-550 млн. літрів. Ринок ненасичений, бо менше 50% внутрішнього населення є споживачами соку, проте Україна входить у топ-20 найбільших експортерів соку.

У кваліфікаційній роботі об'єктом дослідження є підприємство «ЕКО – СФЕРА».

ТОВ «ЕКО-СФЕРА» - це сучасний завод , що має власні виробничі потужності по розливу соків та нектарів, мінеральної та питної води.

Основні види продукції - концентрований сік в асортименті, овочева та фруктове пюре в асортименті, соки та сокові продукти в асортименті фасовані, в тому числі і для бюджетних організацій дошкільних та навчальних закладів. Соки та сокові продукти випускаються під власними торговими марками : « Соки України », «Квітень », « Добрий ранок », «Ранок », « ВІННІ », « Екосфера », «DonLimo», «Orange Storm», «Lemon Splash», «Напій Dabl Cola», ТМ « ЕКО » та ТМ "Поділія".

Сік випускається не тільки під власними торговими марками, а також для

торговельних мереж під їх власними торговими марками: ТОВ « ЕКО » - ТМ «Перший ряд», ТОВ «АТБ-Маркет» - ТМ «Своя лінія», «Розумний вибір», ТОВ «НОВУС Україна » - ТМ « Промо марка», ТОВ «Сільпо-Фуд» - ТМ « Повна чаша », ТОВ « Гіпермаркет « АШАН » - ТМ « Ашан », ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ Рітейл » - ТМ «Просто », «Білла-Україна» - ТМ «Clever», ТОВ « Альянс Маркет » - ТМ « Для Вас вигідно ». Підприємство «ЕКО - СФЕРА » виготовляє понад 50 видів продукції.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕКО-СФЕРА», створене відповідно до рішення Загальних зборів Учасників та зареєстроване згідно із законодавством України.

Учасниками Товариства є фізичні особи - громадяни України:

- Гончарук Валентина Федорівна
- Гончарук Олег Анатолійович
- Гончарук Інга Анатоліївна

Товариство є юридичною особою за законодавством України та набуває права юридичної особи з часу його державної реєстрації.

Підприємство створено з метою отримання прибутку від спрямованої на задоволення суспільних потреб діяльності (шляхом реалізації продукції, товарів, робіт і послуг), напрямки та форми якої визначаються чинним законодавством і Статутом товариства (Додаток А). Товариство самостійно здійснює свою діяльність на принципах самозабезпечення, самофінансування та самоокупності, несе відповідальність згідно з чинним законодавством за наслідки своєї діяльності і виконання взятих на себе зобов'язань.

Юридична адреса господарства: Україна, Вінницька обл., Хмельницький р-н., м. Калинівка вул., Івана Мазепи, буд., 45

Основні види діяльності ТОВ «ЕКО – СФЕРА» є:

10.32 Виробництво фруктових і овочевих соків

11.07 Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки

41.10 Організація будівництва будівель

41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель

46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами

Відповідно до вимог чинного законодавства ТОВ «ЕКО – СФЕРА» про результати своєї фінансової діяльності звітує за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»[22] затверджену МФУ і Про затверджений план рахунів бухгалтерського обліку та інструкції про його застосування[34] складає та подає такі форми фінансової звітності, а саме: Баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до фінансової звітності.

Проведемо на основі аналізу та оцінки динаміки основних економічних показників діяльності та ресурсів підприємства на основі фінансової звітності за 2019-2025 р.р. табл 1.3.

Провівши аналіз основних показників ТОВ «ЕКО – СФЕРА» , можна зробити висновки:

Чистий дохід від реалізації продукції з кожним роком збільшувався рис. 1.1, якщо 2019 році 444766 тис грн., то вже у 2023 році 993827 тис. грн., у відсотках це 123,38%, відповідно зріс чистий прибуток рис 1.3., це може бути пов'язано із зростанням обсягу продаж та покращенням основних засобів.

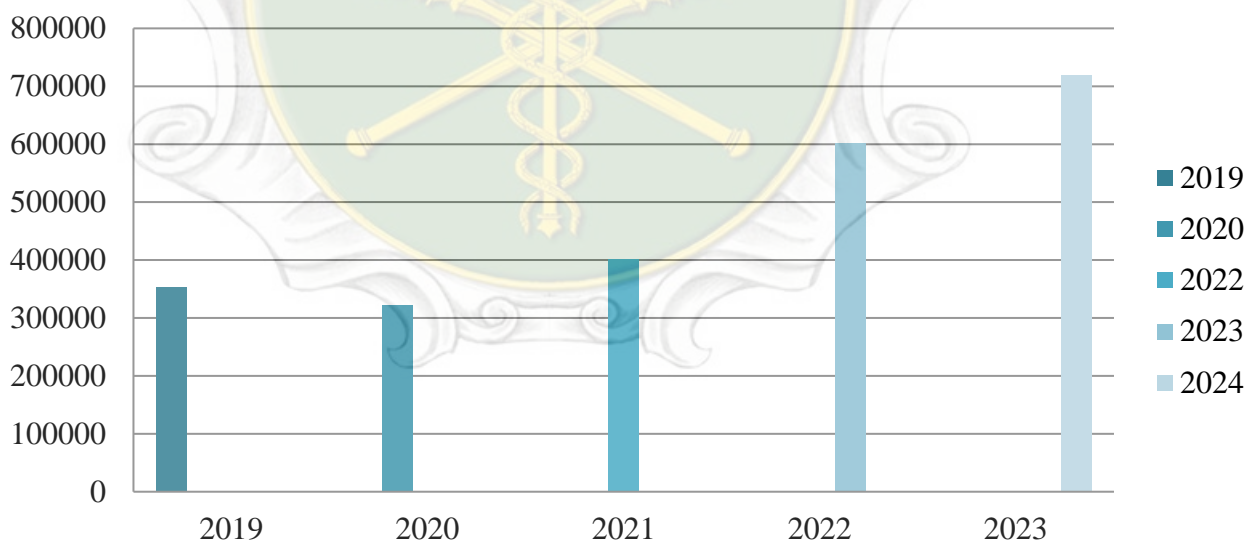

Рисунок 1.2 - Відображення чистого доходу від реалізації

Таблиця 1.3 –Аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності ТОВ «ЕКО – СФЕРА» (Додаток Б)

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023 р (+-) від							
						2019 р.		2020 р		2021 р		2022 р.	
						сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції та послуг	444766	418809	509037	778188	993827	549061	123,38	484790	137,29	484790	95,23	215639	27,65
Собівартість реалізованої продукції та послуг)	352897	322496	402317	602297	719274	366377	103,36	396778	123,03	316957	78,73	116977	19,42
Валовий прибуток (збиток)	91869	96313	106720	177891	274553	182684	198,85	178240	185,06	167833	157,64	96662	54,33
Інші операційні доходи	12429	10170	13502	15364	19470	7041	56,64	9300	91,44	5968	44,06	4106	26,68
Операційні витрати	6708	8568	5646	20646	23966	17258	257,27	15398	179,71	18322	324,51	3320	16,08
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	14184	13857	10486	30249	97288	83104	585,89	83431	602,08	86802	827,78	67039	221,62
Інші доходи	521	463	1544	983	612	91	17,46	149	32,18	(932)	(60,36)	(371)	(37,74)
Інші витрати	-	840	478	2852	7482	-	-	6642	790,71	7004	1463,39	4630	162,34
Фінансові результат до оподаткування: прибуток (збиток)	12002	8435	7868	31360	66462	54460	453,75	58027	687,93	58594	762,34	35102	119,93
Чистий прибуток (збиток)	9512	7043	5803	24937	54557	45045	473,55	47514	674,62	48754	840,15	29620	118,77
Рентабельність підприємства (збитковість), %	2,14	1,68	1,13	3,20	5,48	3,34	156,07	3,8	226,19	4,35	384,95	2,28	71,25
Середньорічна вартість основних засобів підприємства	212508,5	246843	266481	243348,5	308690	96181,5	45,26	61847	25,05	42209	15,83	65341,5	26,85
Фондовіддача	2,09	1,69	1,91	3,19	3,21	1,12	53,58	1,52	89,94	1,3	68,06	0,02	0,006,26
Середньоспискова чисельність підприємства, осіб	375	398	466	478	492	117	31,20	94	23,61	26	55,79	14	0,029,28
Продуктивність праці	243,56	255,10	285,24	269,39	446,03	202,47	83,12	190,93	74,84	160,79	56,37	177	65,70

Провівши аналіз основних показників ТОВ «ЕКО – СФЕРА» , можна зробити висновки:

Чистий дохід від реалізації продукції з кожним роком збільшувався рис. 1.1, якщо 2019 році 444766 тис грн., то вже у 2023 році 993827 тис. грн., у відсотках це 123,38%, відповідно зріс чистий прибуток рис 1.3., це може бути пов'язано із зростанням обсягу продаж та покращенням основних засобів.

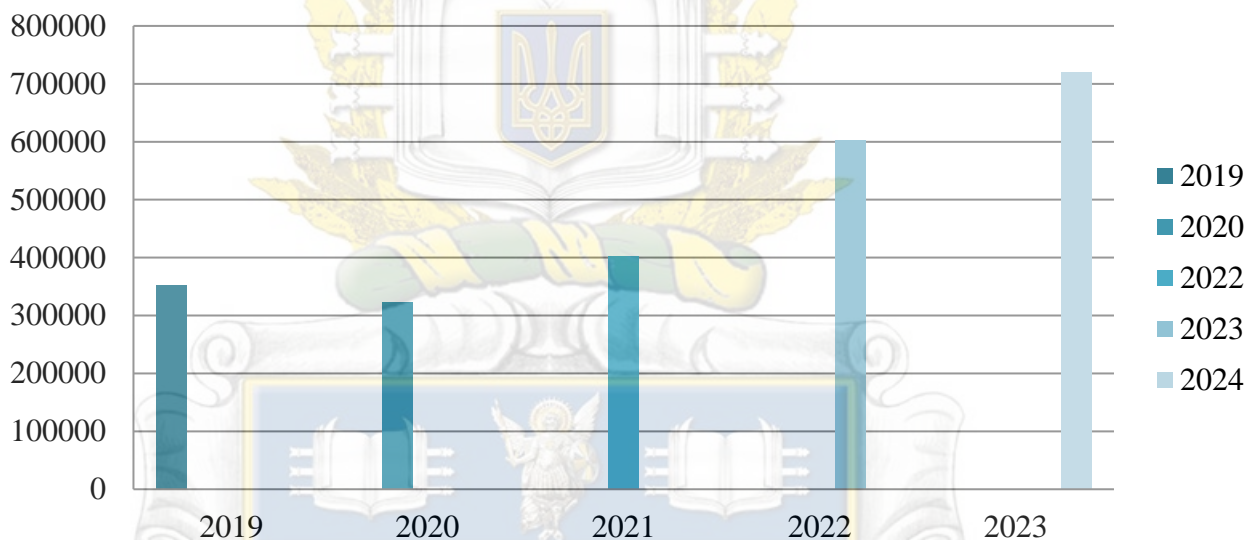

Рисунок 1.2 - Відображення чистого доходу від реалізації

Середньорічна вартість основних засобів збільшувалась майже кожного року, до прикладу, середня вартість основних засобів у 2020 році склала 246843 тис. грн., а у 2023 році 96181,5 тис, грн., це свідчить про суттєве покращення обладнання підприємства. Відповідно через покращення основних засобів, збільшилась фондоддача та продуктивність праці, адже зменшились ремонтні роботи пов'язані з виробничим обладнанням. Проте за останніх 5 років збільшилась собівартість реалізованої продукції на 103,36% рис 1.2. це пов'язано із збільшенням цін на сировину, зростанням витрат на оплату праці, комунальні послуги та збільшення витрат на підтримку обладнання або ремонту основних засобів.

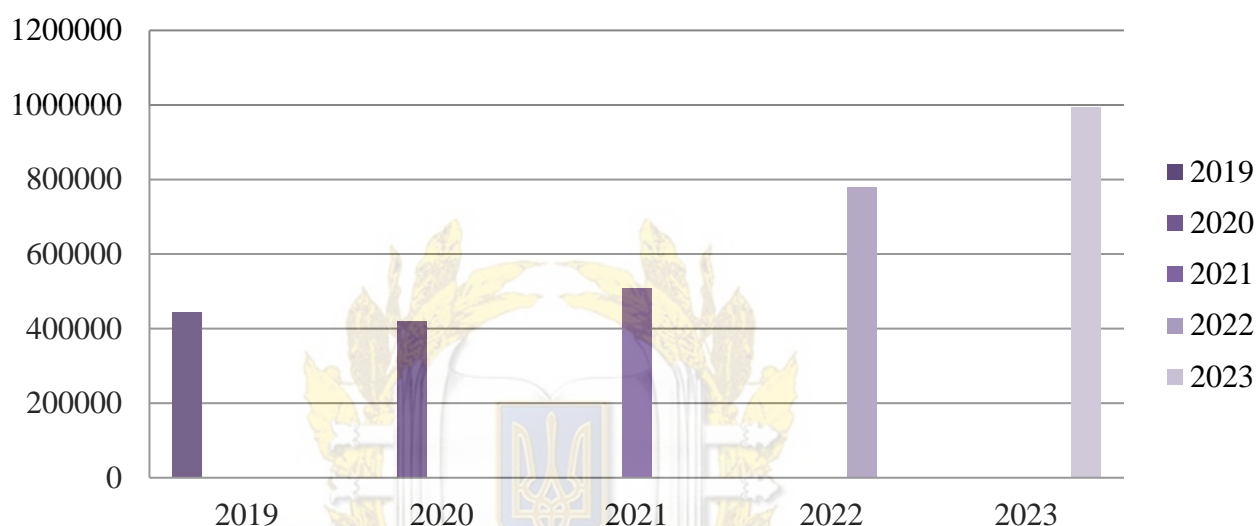

Рисунок 1.3 – Відображення собівартості реалізованої продукції

Не менш важливий показник є рентабельність, який підвищився з 2,14% у 2019 році до 5,48% у 2020 році це вказує на більш ефективне використання ресурсів, покращення це пов'язано із збільшенням цін на сировину, зростанням витрат на оплату праці, комунальні послуги та збільшення витрат на підтримку обладнання або ремонту основних засобів. Чистий прибуток підприємства у 2020 та 2021 роках зменшився, проте у 2022 та 2023 років він суттєво збільшився, це свідчить про оптимізацію процесів, скорочення витрат та успішні інвестиції рис. 1.3..

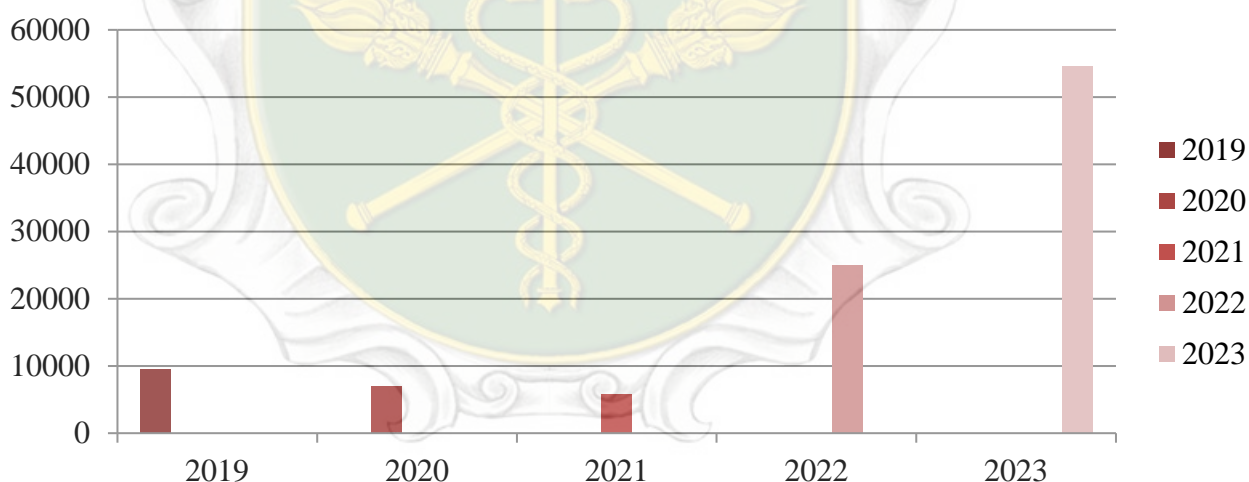

Рисунок 1.4 – Відображення чистого прибутку

Отже, можемо зробити висновок, що показники ТОВ «ЕКО – СФЕРА» фінансово - господарської діяльності з кожним роком лише покращуються, та воно є фінансово стабільним і конкурентноспроможним.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

2.1 Інформаційне забезпечення системи організації обліку операційних витрат

Для забезпечення оптимізації операційних витрат необхідним є формування достовірної облікової інформації, а також правильна обрана методика та організація їх обліку.

Інформаційне забезпечення - це процес задоволення інформаційних запитів, який базується на постійній підготовці та публікації обліково-аналітичної інформації відповідно до цих запитів.

Інформаційне забезпечення витрат операційної діяльності відбувається в кілька етапів рис. 2.1.

На першому групують витрати і аналітичні розрахунки, які проводяться в залежності від ступеня їх залежності від зміни об'ємів виробництва і продажів, до розрахунків, що базуються на величині маржинальних витрат і доходів, до визначення варіантів рішення на підставі даних систем обліку повних і змінних витрат.

На другому етапі визначають інформаційні потреби менеджерів для цілей прийняття рішень, зокрема це може бути потреба в формуванні оперативної інформації на рівні дирекції і керівників окремих центрів відповідальності.

На третьому етапі розробляють управлінський план рахунків, при цьому враховуючи виділені центри відповідальності, а також форми управлінської звітності.

На четвертому заключному етапі здійснюють розробку регламенту функціонування системи управлінського обліку і контролю витрат

Рисунок 2.1 – Етапи інформаційного забезпечення системи організації обліку операційних витрат[5,36,4]

Інформаційне забезпечення системи організації бухгалтерського обліку на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» регламентовано законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[32]. ТОВ «ЕКО – СФЕРА» має затверджений наказ «Про облікову політику підприємства»(Додаток В), він визначає сукупність принципів, методів і процедур, а також надає чіткий розподіл операційних витрат підприємства, що використовуються господарством для складання та подання фінансової звітності. Облікова політика визначається на основі положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Згідно із наказом «Про облікову політику підприємства» ТОВ «ЕКО – СФЕРА» (Додаток В) відомо, що визнання витрат здійснюється відповідно до П (С)БО № 16 “Витрати”[22] та відображати в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Витратами звітного періоду визнавати або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Витрати визнавати витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені[42].

Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображати у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнавати шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами.

До адміністративних витрат відносити витрати, спрямовані на потреби утримання адміністрації для забезпечення управління Товариством, а саме:

- Амортизація основних засобів
- Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів

- Амортизація нематеріальних активів
- Аудиторські послуги
- Банківські послуги
- Внески до фонду соціального забезпечення
- Відрядження (добові, проїзд, проживання)
- Доступ до серверної операційної системи
- Оновлення комп'ютерних програми
- Оренда робочих місць на серверах і тд.

До загальновиробничих витрат відносити витрати, спрямовані на обслуговування та загальновиробниче управління Товариством, а саме:

- Автопослуги по обслуговуванню виробничого процесу
- Амортизація основних засобів загальновиробничого призначення
- Амортизація необоротних матеріальних активів загальновиробничого призначення
- Благоустрій території
- Вивезення сміття, стоків, відходів на утилізацію (шини, акумулятори, люмінесцентні лампи, мастило)
- Внески до фонду соціального забезпечення
- Використання ліцензійних торгових марок
- Відрядження (добові, проїзд, проживання)
- Централізоване водопостачання та водовідведення
- Доставка робітників на роботу

До виробничих витрат відносити витрати які можливо безпосередньо врахувати на об'єкти виробництва, іншими словами їх можна кваліфікувати як прямі виробничі витрати:

- Амортизація виробничих основних засобів
- Амортизація виробничих малоцінних необоротних активів
- Амортизація виробничих нематеріальних активів
- Внески до фонду соціального забезпечення
- Відрядження (добові, проїзд, проживання)

- Вартість газу природного
- Вартість електроенергії
- Заробітна плата , в т.ч. виплати за невідпрацьований час (тимчасова втрата працездатності, відпустки)
- Резерв відпусток
- Комунальні витрати

До збутових витрат відносити витрати, спрямовані на реалізацію готової продукції товарів робіт та послуг, а саме:

- Амортизація основних засобів, призначених для збуту
- Амортизація малоцінних необоротних матеріальних активів
- Вантажні перевезення
- Внески до фонду соціального забезпечення
- Вивіз сміття (збут)
- Відрядження (добові, проїзд, проживання)
- Господарчі потреби
- Дезінфекція транспортних засобів
- Інші витрати пов'язані зі збутом товарів, виконанням робіт, наданням послуг

До інших операційних витрат відносити усі інші витрати, що не знайшли відображення раніше в інших статтях, але також спрямовані на забезпечення операційної господарської діяльності, а саме:

- Амортизація основних засобів переданих в оперативну оренду
- Благодійна допомога
- Витрати від псування товарів
- Інші операційні витрати господарської діяльності (відшкодування витрат на виплату і доставку пенсій, геодезичні роботи, розробка технічної документації, дизайнерські послуги)
- Орендна плата за землю
- Від'ємне значення курсових різниць

- Не відшкодований податковий кредит з ПДВ
- Підвищення кваліфікації працівників
- Податок за надра
- Податок на землю
- Податок на нерухомість
- Ремонт основних засобів, переданих в оперативну оренду
- Собівартість реалізованої валюти

Прикладом інформаційного забезпечення обліку операційних витрат на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» є :

1. Первинні документи – це початок облікового процесу, під час якого здійснюють спостереження, вимірювання господарських явищ і реєстрацію їх у первинних документах [3]. Первинний облік є основним джерелом економічної інформації, яка далі фіксується у носіях синтетичного та аналітичного обліку і використовується для контролю та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації.

- Товарні накладні: підтверджують передачу товарів або матеріалів(Додаток Г).
- Рахунки-фактури: використовуються для обліку постачання товарів та послуг.
- Платіжні доручення: документують виконання платіжних зобов'язань.
- Акти виконаних робіт: підтверджують надання послуг або виконання робіт(Додаток).
- Касові чеки: підтверджують здійснення готівкових платежів.
- Таблиці обліку заробітної плати: відображають інформацію про виплату зарплати працівникам(Додаток Г).

2. Облікові реєстри - це документи або системи, що використовуються для реєстрації, зберігання та обробки інформації про господарські операції підприємства[29]. Основні типи облікових реєстрів включають:

- Журнал-ордер: фіксує господарські операції за певний період і може бути поділений на різні рахунки.
- Головна книга: містить зведені дані по всіх рахунках бухгалтерського обліку.
- Книга обліку доходів і витрат: систематизує інформацію про доходи та витрати підприємства.
- Аналізуючі таблиці: деталізують інформацію за окремими статтями витрат або доходів.
- Відомості по рахунках: відображають детальну інформацію по конкретним рахункам, наприклад, по заробітній платі чи матеріалах.

3. Бухгалтерський облік: Ведення обліку витрат відповідно до стандартів бухгалтерії, включаючи розподіл витрат на постійні та змінні. Бухгалтерський облік як інформаційне джерело операційних витрат забезпечує систематизацію, реєстрацію та аналіз фінансової інформації підприємства. Основні аспекти:

- Збір даних: бухгалтерський облік фіксує всі витрати, пов'язані з виробництвом, адміністрацією та збутом(Додаток).
- Класифікація: витрати розподіляються за статтями (матеріали, заробітна плата, накладні витрати), що полегшує їх аналіз.
- Звітність: формування фінансових звітів (звіту про фінансові результати, балансу) на основі облікових даних дозволяє оцінити ефективність витрат(Додаток Б).
- Контроль та аналіз: облік дозволяє виявляти наднормативні витрати, порівнювати планові та фактичні витрати, що сприяє ухваленню управлінських рішень.

4. Калькуляція витрат — це процес визначення собівартості продукції або послуг(повна, неповна, стандартна) який включає облік усіх витрат, пов'язаних із їх виробництвом або наданням [5]. Види калькуляції витрат:

- Поточна калькуляція: здійснюється в процесі виробництва, що дозволяє постійно контролювати витрати.

– Планова калькуляція: проводиться на етапі планування, щоб визначити очікувані витрати на виробництво.

– Нормативна калькуляція: базується на встановлених нормах витрат, що дозволяє виявляти відхилення від плану.

5. Звіти про витрати: Формування регулярних звітів, що відображають структуру та динаміку витрат, порівняння з бюджетом та попередніми періодами.

6. Аналіз відхилень: Порівняння фактичних витрат з плановими, визначення причин відхилень.

7. Облікові програми: Використання програмного забезпечення для автоматизації обліку витрат, що дозволяє знижувати ручну працю і помилки.

8. Системи управлінського обліку: Використання систем ERP (Enterprise Resource Planning) для інтеграції даних з усіх підрозділів підприємства.

9. Норми витрат: Розробка норм витрат для різних видів діяльності, що дозволяє більш точно планувати витрати.

10. Політика управління витратами - це сукупність стратегій і практик, спрямованих на ефективне контролювання, зменшення та оптимізацію витрат підприємства.

11. Тренінги для працівників: Підвищення кваліфікації співробітників у сфері обліку операційних витрат та використання інформаційних систем.

12. Регулярний моніторинг: Систематичний перегляд облікових даних для виявлення неточностей та корекції в роботі.

Для ефективного інформаційного забезпечення операційних витрат підприємству варто формувати внутрішні звіти, у яких буде подана детальна інформація. Основними напрямками удосконалення облікового забезпечення інформації операційних витрат мають стати такі напрямки:

– визначення переліку змінних та постійних витрат з урахуванням особливостей виробничо-технологічних процесів на підприємстві; – обґрунтування класифікації операційних витрат відповідно до управлінських потреб та податкових корегувань в системі оподаткування;

– впровадження інструментів аналітичного обліку для виявлення тенденцій стану та зміни витрат за економічними елементами та за функціональним призначенням;

– встановлення алгоритму формування та перевірки управлінських звітів, їх співставності з інформацією, що відображується у фінансовій звітності та співвідноситься з інформацією для потреб оподаткування/

Отже, підсумовуючи, інформаційне забезпечення операційних витрат можна зазначати як результат поєднання інформаційних, організаційних, бухгалтерських та управлінських механізмів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів у повній, своєчасній та правдивій інформації. Тому створення ефективної та дієвої системи інформаційного забезпечення є необхідним не лише для вирішення проблем поточного фінансового періоду, а й для прийняття довгострокових стратегічних рішень.

2.2 Методика фінансового обліку операційних витрат

Для управління діяльністю кожне підприємство потребує інформації про володіння та розпорядження ресурсами, їх ефективне використання та примноження. Тому в процесі функціонування системи обліку для визначення рівня ефективного використання капіталу, матеріалів, техніки, персоналу та інших ресурсів відбувається збирання та оброблення даних про ресурси та процеси підприємства, перетворення великого масиву первинних даних на корисну фінансову інформацію і доведення її до зацікавлених юридичних та фізичних осіб, які приймають управлінські рішення. Це адміністративні витрати, витрати на збут загальнопромислові та інші операційні витрати [12].

Тому в процесі функціонування системи обліку для визначення рівня ефективного використання капіталу, матеріалів, техніки, персоналу та інших ресурсів відбувається збирання та оброблення даних про ресурси та процеси

підприємства, перетворення великого масиву первинних даних на корисну фінансову інформацію і доведення її до зацікавлених юридичних та фізичних осіб, які приймають управлінські рішення. Тому, кожне підприємство розробляє методику фінансового обліку, щоб правильно відобразити усі господарські операції.

Фінансовий облік операційних витрат - це процес реєстрації, класифікації та аналізу витрат, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства[14]. Цей процес дозволяє визначити, які саме витрати виникають у зв'язку з виробництвом товарів або наданням послуг, і як вони впливають на фінансовий стан підприємства.

Операційні витрати відображаються у фінансовій звітності, зокрема в таких звітах:

1. Звіт про прибутки і збитки (звіт про фінансові результати): Операційні витрати зазвичай відображаються в цій звітності нижче доходів від продажу. Вони можуть бути розділені на різні категорії, такі як витрати на продаж, адміністративні витрати, витрати на виробництво тощо. Після вирахування операційних витрат з доходів обчислюється операційний прибуток.

2. Баланс (звіт про фінансовий стан): Операційні витрати безпосередньо не відображаються в балансі, але вони впливають на загальний капітал підприємства, оскільки зменшують прибуток і, відповідно, власний капітал.

3. Звіт про рух грошових коштів: Операційні витрати також можуть бути відображені у звіті про рух грошових коштів в розділі операційної діяльності, де показується грошовий потік від основної діяльності компанії.

Отже, основним місцем відображення операційних витрат є звіт про прибутки і збитки, але їх вплив також видно в інших звітах.

Основними документами, які регламентують порядок ведення фінансового обліку в Україні, є:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV[32];

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затвержені Міністерством фінансів України[22];

3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій та інструкція про його застосування, затвержені наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291[34].

– Методика фінансового обліку операційних витрат включає в себе реєстрацію всіх витрат, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства. Це може включати витрати на сировину, матеріали, оплату праці, амортизацію обладнання, орендні платежі, комунальні послуги та інші витрати, необхідні для забезпечення виробництва або надання послуг.

– Методику фінансового обліку операційних витрат зазначається в його обліковій політиці (Додаток В), як і перелік та склад статей витрат, керуючись вимогами вищих рівнів управління та конкретні умови діяльності.

– Для обліку операційних витрат використовуються різні методи:

– Метод розподілу витрат за певними ключовими показниками — це підхід в обліку, який дозволяє розподілити загальні витрати між різними продуктами, послугами або проектами на основі визначених критеріїв або показників. Цей метод особливо корисний для управління непрямими витратами, які не можуть бути точно віднесені до окремих операцій.

– Метод стандартних витрат — це підхід в обліку витрат, який базується на визначенні стандартних (нормативних) витрат для виробництва продукції або надання послуг. Цей метод дозволяє підприємствам планувати та контролювати витрати, порівнюючи фактичні витрати зі стандартними[23].

Отже, розглянемо детальніше елементи операційних витрат та їх методику фінансового обліку на ТОВ «ЕКО – СФЕРА».

Для того, щоб організація обліку адміністративних витрат та внутрішнього контролю за їх використанням була ефективною необхідна точна класифікація таких витрат за однорідними ознаками, яка наведена у наказі «Про

облікову політику підприємства»(Додаток В). Групування адміністративних витрат підприємство повинно здійснювати самостійно, враховуючи особливості галузі, форми власності підприємства, виробництва, власних потреб та дотримуючись законодавчо-нормативних вимог.Склад адміністративних витрат регламентований у П(С)БО 16 та складається з десяти комплексних статей [22]. Для відображення в обліку адміністративних витрат використовують Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999р. № 291[10]. Загальна методика побудови обліку адміністративних витрат за елементами аналогічна методиці побудови витрат виробничої діяльності, або витрат на збут. Тобто, на першому етапі формуються елементи (статті) витрат – матеріальні витрати, витрати на оплату праці тощо, а на другому проводиться їх списання на фінансові результати. Дана схема відповідає вимогам фінансового обліку.

Для узагальнення інформації про адміністративні витрати та контролю їх рівня на підприємстві ТОВ «ЕКО – СФЕРА» пропонується форма відомості обліку адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат вона подається у примітках до фінансової звітності табл 2.1., 2.2.,2.3..

Таблиця 2.1 – Адміністративні витрати ТОВ «ЕКО – СФЕРА» 2022 р (Додаток Б)

Стаття	Тис. грн
Матеріальні витрати	1366
Витрати на оплату праці	4359
Відрахування на соціальні заходи	823
Амортизація	2384
Інші операційні витрати	3607
Всього	12539

В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій до рахунку 92 «Адміністративні витрати» не визначені субрахунки,

а лише зазначено, що їх аналітичний облік здійснюється за статтями витрат. Тому в науковій літературі пропонуються можливі субрахунки для належної організації обліку таких витрат. Для того, щоб менеджери та засновники одержували необхідну та більш детальну інформацію про структуру витрат, облік за рахунком 92 необхідно здійснювати за двома субрахунками: 921 «Загальноуправлінські витрати» та 922 «Загальногосподарські витрати». Ця пропозиція дозволить без додаткових вибірок забезпечувати відповідними даними для проведення перспективного та ретроспективного аналізу структури та окупності адміністративних витрат та своєчасно виявляти резерви їх зниження.

Таблиця 2.2 – Витрати на збут ТОВ «ЕКО – СФЕРА» 2022 р (Додаток Б)

Стаття	Тис. грн.
Матеріальні витрати	6539
Витрати на оплату праці	15407
Відрахування на соціальні заходи	3947
Амортизація	2964
Вантажні перевезення сторонній транспорт	18225
Вантажні перевезення власний транспорт	28040
Логістичні, маркетингові, рекламні послуги	47361
Оренда та обслуговування торгових складів	2106
Інформаційно – консультаційні послуги	1200
Охорона	1744
Передпродажна підготовка	1129
Інші операційні витрат	1159
Всього	129821

Витрати на збут впливають на фінансовий результат підприємства, доцільно проводити розподіл цих витрат між окремими видами проданої продукції за межами фінансового обліку. У такому випадку витрати на збут можуть щомісячно розподілятися наступним чином: 1) витрати загального характеру - між видами реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг пропорційно до їх виробничої собівартості; 2) транспортні витрати (якщо їх питома вага є значною) - за видами реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг з подальшим списанням наприкінці місяця. Для розподілу витрат на збут у бухгалтерії складають довідку розрахунок або відомість розподілу, де

вказуються види реалізованої продукції, робіт, послуг та її виробничу собівартість.

Кінцевою складовою витрат періоду операційної діяльності є інші операційні витрати. Для обліку інших операційних витрат використовують рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності», де узагальнюється інформація про операційні витрати підприємства за звітний період, за винятком витрат, що відображаються на рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут».

Таблиця 2.3 – Інші операційні витрати ТОВ «ЕКО – СФЕРА» 2022 р
(Додаток Б)

Стаття	Тис. грн.
Затрати при продажу валюти	0
Собівартість оборотних активів	253
Операційна курсова різниця	10884
Штрафи, пені	990
Оренда землі	866
Податки	902
Амортизація основних засобів інвестиційної діяльності	1164
Поточний ремонт інвестиційної нерухомості	0
Благодійна допомога	4313
Судові витрати	26
Резерв сумнівних боргів	1016
Витрати по листах тимчасової втрати працездатності за рахунок Товариства	232
Інші витрати	0
Всього	20646

Варто зазначити типову кореспонденцію рахунків для операційних витрат підприємства ТОВ «ЕКО – СФЕРА» табл 2.4

Таблиця 2.4 - Типова кореспонденція рахунків операційних витрат ТОВ «ЕКО – СФЕРА»(Додаток Г)

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
Оплата послуг охорони	37	311	188916
Оплата вивозу ТПВ	37	311	1037

Продовження таб. 2.4

1	2	3	4
Оплата за абон. Послуги з електроенергії	37	311	24447
Нараховано заробітню плату працівникам що займаються збутом продукції	93	661	15407
Нараховано заробітню плату працівникам адміністрації	92	661	4359

Отже дослідивши організацію та методику обліку операційних витрат, можна зробити висновки базове підприємство формує фінансову звітність відповідно до Н(П)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»[22]. Проте, на мою думку, підприємству потрібну вести не лише синтетичний облік, але й аналітичний, що сприяє ефективному управлінню їх величиною.

Для ефективного управління адміністративними витратами та контролю їх рівня на підприємстві ТОВ «ЕКО - СФЕРА», вважаємо необхідним використовувати спеціально розроблену форму Відомості обліку адміністративних витрат, а також для додаткової деталізації адміністративних витрат пропонуємо групувати їх за центрами виникнення витрат і центрами відповідальності за здійснені витрати. З метою одночасного врахування логістичного та маркетингового впливу на збутову діяльність пропонуємо змінити назву рахунку 93 «Витрати на збут» на «Витрати на маркетинг і збут» із відкриттям субрахунків 931 «Витрати на логістику збуту», 932 «Витрати на маркетинг», 933 «Інші збутові витрати», що дасть змогу ідентифікувати та нагромаджувати витрати, що стосуються окремо логістичних та маркетингових процесів на підприємстві ТОВ «ЕКО - СФЕРА».

РОЗДІЛ 3

ОБЛІКОВО –АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ ВИТРАТАМИ

3.1. Інформаційна система та методика аналізу операційних витрат

Інформаційні системи почали змінювати звичну структуру управління. В умовах ринкової економіки саме бухгалтерія є основним органом формування масивів управлінської інформації, а облікова бухгалтерська система охоплює практично весь процес формування, опрацювання й передавання для потреб управління технікоекономічної інформації. Використання комп'ютерних технологій для обробки облікової інформації на підприємствах стає невід'ємною частиною його звичайної діяльності. І з цим не можна не погодитися, оскільки перевагою комп'ютерних програм є те, що значно зменшується час на обробку облікової інформації працівниками бухгалтерії; скорочується кількість помилок при формуванні документів та зведених облікових реєстрів; необхідна інформація отримується в короткі терміни, що лише підвищує ефективність функціонування підприємства.

Інформаційна система операційних витрат — це комплекс програмного забезпечення та процесів, що дозволяє підприємствам планувати, контролювати та аналізувати витрати, пов'язані з їхньою діяльністю[48]. Основні складові такої системи можуть включати:

1. Збір даних: Автоматизація збору даних про витрати на матеріали, робочу силу, енергію та інші ресурси.

2. Обробка інформації: Аналіз зібраних даних для визначення загальних витрат та їх структури.
3. Управлінський облік: Ведення обліку витрат за різними категоріями, проектами чи підрозділами.
4. Аналіз витрат: Використання методів, таких як аналіз відхилень, для порівняння фактичних витрат з бюджетними показниками.
5. Планування та прогнозування: Створення бюджетів та прогнозів на основі історичних даних.
6. Звітність: Формування звітів для управлінського аналізу, прийняття рішень та оптимізації витрат.

Ці системи допомагають організаціям знижувати витрати, підвищувати ефективність і забезпечувати конкурентоспроможність на ринку.

Метою аналізу операційних витрат є об'єктивна оцінка витрат та обґрунтування управлінських рішень для їх оптимізації

Методика аналізу операційних витрат — це систематизований підхід до вивчення витрат підприємства, який допомагає виявити, контролювати та оптимізувати витрати, пов'язані з основними бізнес-процесами, приклади методики аналізу операційних витрат наведено у табл 3.1.[9]

Таблиці 3.1 - Основні методи проведення аналізу витрат підприємства

Назва методу	Визначення
1	2
Загальний аналіз	Дає змогу оцінити динаміку загального обсягу витрат, а також їх структури
Факторний аналіз	Методика вимірює та комплексно і системно вивчає вплив факторів на величину результативного показників. Одним з прийомів є елімінування, який означає усунення, виключення впливу на величину результативного показника усіх факторів крім одного

Продовження таб. 3.1

1	2
Ретроспективний аналіз	<p>Цілями цього аналізу є: визначення ступеня використання ресурсів (заощаджень або перевитрат), визначення та оцінка факторів, що визначають динаміку показників витрат, виявлення можливих резервів для скорочення витрат і розробки заходів і їх використання; визначення ступеня натягу планів, оцінок.</p> <p>Об'єкти ретроспективного аналізу: виробництво і повна вартість продукції, що випускається і проданої продукції, вартість одного елемента витрат, витрати на одну гривню, випущені або реалізовані товари, вартість певних продуктів і послуг</p>
Перспективний аналіз	<p>До завдань цього аналізу входить: прогноз величини витрат у перспективі; визначення методів управління витратами з урахуванням зміни зовнішніх факторів. Витрати на підготовку виробництва нової продукції, робіт, послуг та собівартість за статтями витрат за окремими об'єктами – це об'єкти перспективного аналізу</p>
Метод ABC	<p>Система обліку і аналізу витрат за видами діяльності організації способом процесного (поопераційного) визначення і обліку витрат. В основі методу ABC лежить припущення, що продукцію підприємство виготовляє в результаті виконання певної сукупності бізнес-процесів, кожен з яких потребує певних витрат. Цей метод спрямований на виявлення найбільш продуктивних видів діяльності, доцільність здійснення яких є економічно виправданою</p>
Метод деталізації	<p>Послідовне розкриття комплексних статей і показників через приватні. Таким чином досягається все більш детальний розклад частин аналізованого об'єкта на складові частини, що забезпечує краще пізнання його сутності</p>

Продовження таб. 3.1

1	2
Властивий метод	<p>Методу аналізу полягає в тому, що будь-яка складова об'єкта аналізу вивчається з позицій її впливу на стан господарюючого суб'єкта і результати його діяльності в цілому. При цьому оцінка діяльності даної складової залежить не стільки від ступеня її наближення до локальної мети, скільки від її впливу на досягнення кінцевих цілей економічної системи, частиною якої вона є</p>
Горизонтальний аналіз	<p>Порівняння кожного показника витрат з аналогічним показником в попередньому періоді або за більш тривалий проміжок часу</p>
Вертикальний аналіз	<p>Визначення структури підсумкових показників з виявленням зміни кожної позиції порівняно з попереднім періодом</p>
Нормативні моделі	<p>Моделі, сутність яких зводиться до встановлення нормативів по кожній статті витрат і аналізу відхилень фактичних даних від нормативів. Вони дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності підприємства з очікуваними, розрахованими за бюджетом, і використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі.</p>
Порівняльний аналіз	<p>Застосовується для визначення розмірів і причин відмінностей у використанні ресурсів і ефективності діяльності, а також для мобілізації внутрішніх резервів порівнюваних господарюючих суб'єктів (або окремих їх ділянок) шляхом поширення виявленого передового досвіду. Узагальнення результатів аналізу - завершальна стадія вивчення. На цій стадії робляться висновки, що містять оцінку діяльності організації, складається перелік виявлених резервів і даються рекомендації щодо їх використання. При цьому розкривається зв'язок між підсумками діяльності окремих ділянок та виконавців, визначається ступінь їхнього впливу на кінцеві результати по аналізованому об'єкту в цілому, вишукуються можливості посилення дії позитивних факторів і усунення (або хоча б ослаблення) негативних</p>

Продовження таб. 3.1

1	2
<p style="text-align: center;">Аналіз витрат</p>	<p style="text-align: center;">За економічними елементами полягає у порівнянні витрат за економічними елементами в абсолютних величинах та у відсотках від загальної суми виробничих витрат із запланованими, фактичними витратами на минулий рік з метою виявлення тенденцій та напрямків зміни окремих елементів. Абсолютні відхилення за економічними елементами відображають загальні наслідки використання витрат на оплату праці, матеріальних ресурсів, зносу, але не зміни собівартості (робіт, послуг), оскільки ці відхилення також спричинені зміною обсягу та структури виробництва продукції.</p>

Горизонтальний (трендовий) аналіз є невід'ємною частиною системи фінансового аналізу, яка полягає у вивченні окремих фінансових показників у часі. У процесі горизонтального аналізу розраховують темпи зростання (приросту) окремих показників за декілька періодів та визначають загальні тенденції їх зміни. Основними формами горизонтального аналізу є: порівняння фінансових показників звітного періоду (року, кварталу, місяця) з показниками за попередній період; порівняння фінансових показників за звітний період з показниками аналогічного періоду попереднього року; порівняння фінансових показників за декілька попередніх періодів для виявлення тенденції їх зміни (визначення лінії тенденції в динаміці)[27].

Порівнянням аналогічних показників діяльності аналізованого підприємства із спорідненими підприємствами виявляють причини відмінностей у ефективності використання матеріальних, трудових ресурсах та мобілізації резервів на кожному з об'єктів, які взято для порівняння. Окрім того, це порівняння дає можливість визначити конкурентоспроможність підприємства, що має велике значення в ринкових умовах. Перевагою горизонтального аналізу є можливість досягнення найбільш загального

уявлення про якісні зміни, що відбулися у структурі відповідних об'єктів аналізу, а також динаміку цих змін[46].

Вертикальний аналіз, який ще називають структурним, дозволяє встановити структуру підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожного структурного показника на результат загалом. Можна виокремити дві основні ознаки, що викликають необхідність та доцільність проведення вертикального аналізу. По-перше, це перехід до відносних показників (коефіцієнтів), який проводити міжгосподарські порівняння економічного потенціалу та результатів діяльності різних підприємств; по-друге, відносні показники певною мірою пом'якшують негативний вплив інфляційних процесів, які можуть значно спотворювати абсолютні показники фінансової звітності і, таким чином ускладнюють їх зіставлення в динаміці. Вертикальний прийом фінансового аналізу досить корисний при розгляді структури витрат підприємства (вертикальний аналіз звіту про фінансові результати)[13].

Нами здійснено аналіз операційних витрат на основі звіту про фінансові результати. Дані вертикального і горизонтального аналізу операційних витрат за економічними елементами підприємства ТОВ «ЕКО – СФЕРА» наведені в табл. 3.2.

Таблиці 3.2 - Аналіз операційних витрат ТОВ «ЕКО – СФЕРА» за 2019-2023р (Додаток Б)

№	Показник	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Сума	%	Відхилення 2019- 2015 роки
		2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		
1	Адміністративні витрати	8527	9	9124	11	10981	10	12539	8	17463	9	8936
2	Витрати на збут	74879	83	74934	80	93109	84	129821	79	155306	78	80427
3	Інші операційні витрати	6708	8	8568	9	5646	6	20646	13	23966	13	17258
4	Разом	90114	100	92626	100	109736	100	163006	100	196735	100	106621

Протягом досліджуваного періоду,стало зрозуміло, що найбільшу питому вагу у операційних витратах становлять витрати на збут – 78% адміністративні витрати становили 9% від загальної суми витрат, відповідно, інші операційні витрати –13%, це відображено на рис 3.1..

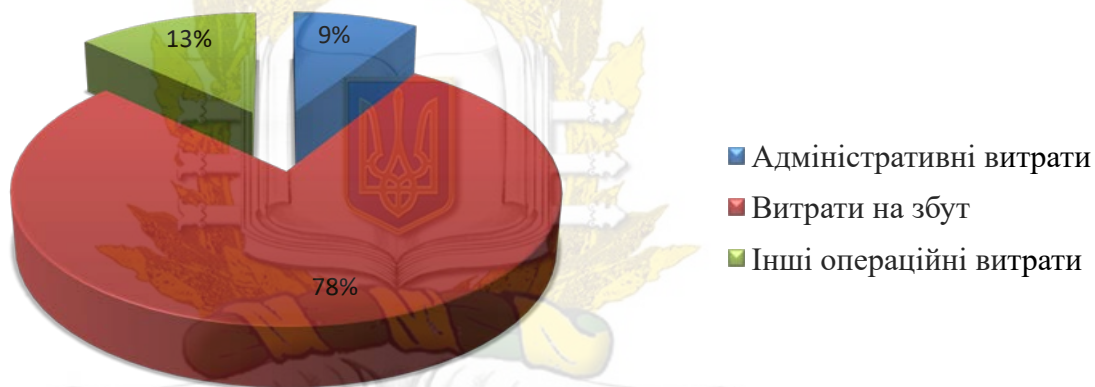

Рисунок 3.1. - Структура операційних витрат ТОВ «ЕКО – СФЕРА» за 2023 р.

Також, аналізуючи динаміку операційних витрат, рис 3.2, можна зробити висновок, що з кожним роком витрати суттєво зростають, до прикладу, адміністративні витрати у 2019 р. становили 8527 тис. грн., а у 2023 р. – 17463 тис. грн.,тобто зросли на 49%, витрати на збут зросли 48%, а інші операційні витрати зросли на 28 %, в загальному усі операційні витрати зросли на 106621 тис. грн. – 46%.

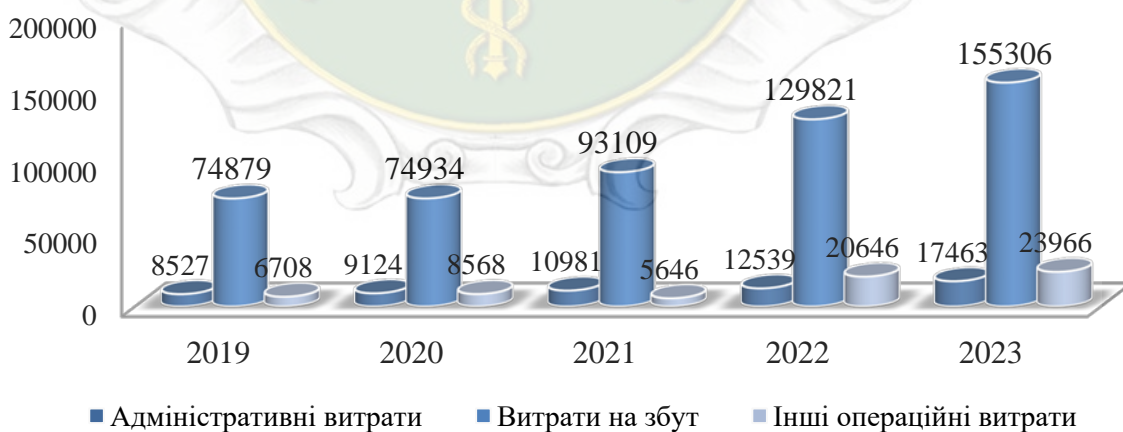

Рисунок 3.2 - Динаміка операційних витрат ТОВ «ЕКО – СФЕРА»

Для більш чіткого розуміння операційних витрат, потрібно розуміти детальну структуру витрат, які займають найбільш вагому частину витрати.

Як можна побачити, найбільшу частину операційних витрат складають витрати на збут рис 3.3 такі витрати складаються з великої кількості статей, найбільшу частку складають логістичні, рекламні та маркетингові послуги, а саме 78% це свідчить про те, що підприємство «ЕКО – СФЕРА» використовує активну бізнес-стратегію, що спрямована на розвиток, залучення клієнтів та підтримку конкурентоспроможності. Однак важливо ретельно аналізувати ці витрати, щоб забезпечити їх ефективність і доцільність.

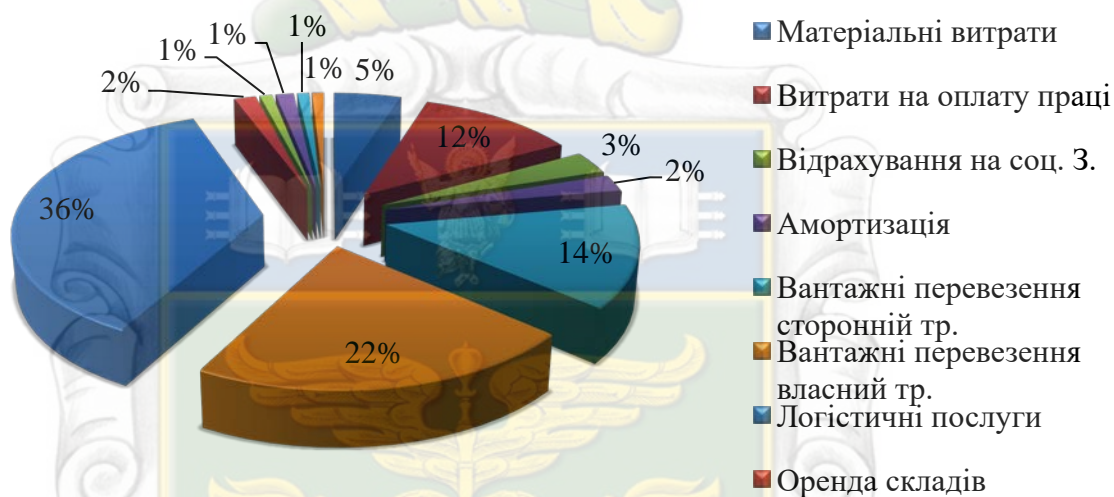

Рисунок 3.3 - Структура витрат на збут ТОВ «ЕКО – СФЕРА» у 2023 р

Наступними після витрат на збут йдуть інші операційні витрати, дослідивши їх структуру рис. 3.4 , можна побачити, що найбільшу частку займає операційна курсова різниця, а саме 53% це поняття є важливим для компанії, адже зміни валютних курсів можуть суттєво впливати на фінансові результати і планування. Так у 2023 році курс валют суттєво коливався і тому валютні витрати займають більшу половину інших операційних витрат.

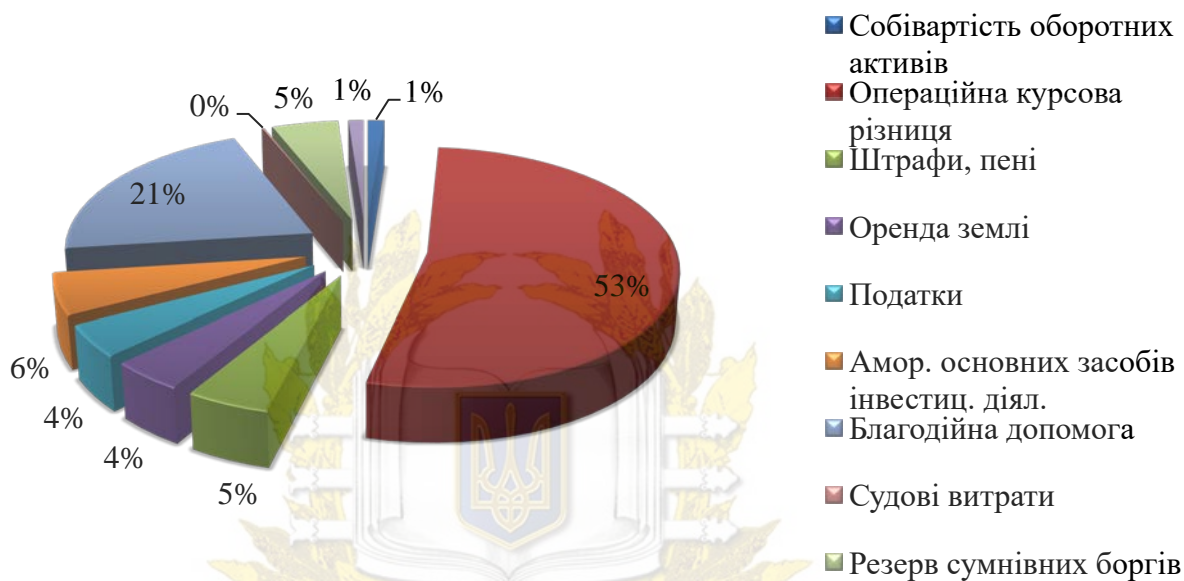

Рисунок 3.4 - Структура інших операційних витрат ТОВ «ЕКО – СФЕРА» у 2023 р

Наймешу частку, проте не менш важливу в операційних витратах займають адміністративні витрати, їх найвагомішу частку займають витрати на оплату праці 35%.

Рисунок 3.5 – Структура адміністративних витрат ТОВ «ЕКО СФЕРА»

Отже, можна зробити висовок, що на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» вагому частку витрат займають операційні витрати, найбільш витрат йде на збут , а також помітний різкий зріст витрат, це пов'язано із зростанням цін на послуги і матеріали, через погіршення економічного стану в Україні та у світі.

3.2. Удосконалення обліку та аналізу операційних витрат

Удосконалення обліку та аналізу операційних витрат є важливим процесом для підвищення ефективності підприємства та зниження витрат. Проаналізувавши облік операційних витрат на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» були виявлені певні недосконалості, тож вважаю доцільним запропонувати можливі варіанти удосконалення обліку витрат.

Для покращання організації обліку операційних витрат підприємства варто в Наказі про облікову політику підприємства (Додаток В) відокремити трансакційні витрати як окремий об'єкт обліку. Трансакційні витрати — це витрати, які виникають у процесі одержання необхідної інформації, включаючи покупки, продажі, якість товарів укладення контрактів. [7]. Ці витрати можуть включати:

1. Витрати на пошук інформації - витрати, пов'язані з дослідженням ринку, знаходженням постачальників або покупців, оцінкою товарів або послуг.
2. Витрати на переговори - витрати на процес переговорів, укладення угод, юридичні послуги.
3. Витрати на виконання угод - витрати, пов'язані з виконанням умов контракту, транспортуванням, зберіганням товарів.
4. Витрати на контроль і моніторинг - витрати, пов'язані з забезпеченням дотримання угод, перевіркою якості товарів або послуг.

Трансакційні витрати можуть суттєво впливати на ефективність роботи ринкових механізмів і можуть бути важливими у процесі прийняття рішень бізнесу., які

Серед недоліків організації обліку невиробничих витрат – відображення в обліку різних за економічною сутністю витрат на рахунках 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності» у розрізі відповідних субрахунків для цілей управлінського обліку, наявність значної кількості субрахунків без подальшого їх аналітичного групування за

видами витрат, що ускладнює сприйняття інформації про зазначені витрати під час прийняття управлінських рішень.

На основі дослідження еволюції концепцій бізнесу, що сформувалися під впливом розвитку ринку, можна зробити висновок, що діяльність підприємства, пов'язана зі збутом, рекламою та маркетингом, має свої функціональні особливості і є незалежною одна від одної, тому більш інформативною є назва синтетичного рахунку 93 «Витрати на збут, рекламу та маркетинг» та відокремлені у його складі субрахунки

Щодо рахунка 94 «Інші витрати операційної діяльності», пропонуємо перейменувати субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності» на субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності за її підвидами», оскільки, згідно з чинним законодавством, назва такого рахунку співпадає із назвою субрахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності», що не відповідає основному підходу в обліку до призначення рахунків і субрахунків як деталізації до них. Для більш ефективного групування інших витрат операційної діяльності потрібно чітко визначити операції певного виду діяльності у контексті їх облікового відображення та наслідків впливу на фінансові результати підприємств.

Також, дуже важливим є автоматизація обліку витрат операційної діяльності завдяки автоматизації облікових даних легко формувати бухгалтерські проводки при обробці документа; автоматизований розрахунок сум понесених операційних витрат та отриманих доходів; зростання можливостей для проведення аналітичних розрахунків із використанням облікової інформації; прискорення процесу формування звітності та підвищення її достовірності; розширення переліку форм первинних документів, а також внутрішньої і зовнішньої звітності; скорочення часу на пошук помилок за допомогою деталізації підсумкових сум. ТОВ «ЕКО – СФЕРА» користується програмою «1С:Підприємство», проте вона є забороненою в Україні, у 2024 році є дуже багато програмних альтернатив для автоматизації даних, розроблених українцями наприклад:

- MASTER: Бухгалтерія
- M.E.DOC
- Dilovod
- iFin
- Дебет Плюс
- SMARTFIN.UA
- BOOKKEEPER

Також є важливим створення хмарної версії з обліковими документами, щоб при втраті програмного забезпечення, дані були збережені. Прикладами такого програмного забезпечення є:

- Dropbox
- Google Диск
- Microsoft OneDrive
- Mega
- pCloud
- iDrive

Доцільно створити систему внутрішнього контролю, а саме введення механізмів контролю за витратами. Система внутрішнього контролю — це сукупність процедур, методів та організаційних структур, які запроваджуються на підприємстві для забезпечення досягнення її цілей, найефективнішого використання ресурсів, дотримання законодавства та уникнення ризиків. Основними елементами системи внутрішнього контролю є:

1. Контроль середовища: Включає політики та процедури, які створюють основу для інших елементів контролю. Це стосується культури організації, її структури, а також цінностей і норм поведінки.
2. Оцінка ризиків: Процес ідентифікації, аналізу та оцінки ризиків, які можуть вплинути на досягнення цілей організації. Це дозволяє ефективно реагувати на потенційні загрози.

3. Контрольні заходи: Конкретні процедури та дії, які реалізуються для зменшення ризиків та забезпечення досягнення цілей. Це можуть бути перевірки, затвердження, розподіл обов'язків тощо.

4. Інформаційні системи: Системи, які забезпечують доставку необхідної інформації вчасно і в повному обсязі для прийняття управлінських рішень.

5. Моніторинг: Процес постійного спостереження за і виконанням контролю. Це може включати звітність про результати внутрішніх перевірок чи аудитів.

Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє організаціям зменшити ймовірність помилок, шахрайства, забезпечити дотримання законодавства та підвищити ефективність управління.

В обліковій політиці ТОВ «ЕКО – СФЕРА» відсутні методика обліку операційних витрат, тому потрібно створити чіткі інструкції та стандарти для обліку витрат.

Також, важливим є кваліфікація працівників бухгалтерського відділу, доцільним буде виділення коштів, для проведення онлайн навчань із підвищення обізнаності про методи обліку та аналізу витрат. Одна із найкращих онлайн шкіл для підвищення кваліфікації бухгалтерів є «Activ financial academy».

Для покращення обліку витрат, важливо використовувати сценарне моделювання, для чіткого розуміння впливу різних змін на витрати. Сценарне моделювання в обліку витрат — це метод, який дозволяє підприємствам аналізувати різні сценарії витрат на основі змінних факторів.

- AnyLogic
- Simul8
- Excel
- Crystal Ball
- Vensim

- Risk

Удосконалення обліку операційних витрат дозволяє підприємству підвищити фінансову прозорість, зменшити витрати та приймати обґрунтовані рішення. Важливо постійно адаптувати процеси відповідно до змін у бізнес-середовищі та технологіях.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення операційних витрат їх класифікація, методика обліку, аналізу та запропоновано нове бачення шляхів їх удосконалення.

Опираючись на різні твердження вчених та науковців, можна зробити власне визначення поняття «операційних витрат». Під витратами операційної діяльності необхідно розуміти зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань від здійснення операцій з виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інших операцій (крім фінансових та інвестиційних), що призводить до зменшення власного капіталу.

Класифікацію витрат операційної діяльності доцільно здійснювати за такими ознаками: за місцем виникнення витрат на виробництво продукції, за способом перенесення вартості на продукцію, за видами продукції, за відношенням до виробничого процесу, за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат, за календарним періодом, за видами витрат.

Нормативно-правове забезпечення обліку і аналізу витрат операційної діяльності слід класифікувати за такими групами: за видами, за рівнями, за місцем і роллю в регулюванні бухгалтерського обліку, фінансової звітності, економічного контролю, за обов'язковістю виконання, за групами.

Для більш детального розуміння організаційно – економічної характеристики підприємства ТОВ «ЕКО – СФЕРА» було здійснено аналіз основних показників економічної діяльності, з яких чітко видно, що показники фінансово - господарської діяльності з кожним роком лише покращуються, та воно є фінансово стабільним і конкурентноспроможним. Проте операційні витрати з кожним роком суттєво збільшуються, а так, як це один із основних показників підприємства, тому було проведено їх аналіз, а саме інформаційне забезпечення, методика бухгалтерського та фінансового обліку, та методика аналізу.

Інформаційне забезпечення системи організацій бухгалтерського обліку на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» регламентовано законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»[32]. ТОВ «ЕКО – СФЕРА» має затверджений наказ «Про облікову політику підприємства»(Додаток), він визначає сукупність принципів, методів і процедур, а також надає чіткий розподіл операційних витрат підприємства, що використовуються господарством для складання та подання фінансової звітності. Облікова політика визначається на основі положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Прикладом інформаційного забезпечення обліку операційних витрат на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» є :

1. Первинні документи
2. Товарні накладні •
3. Рахунки-фактури
4. Бухгалтерський облік
5. Книга обліку доходів і витрат
6. Таблиці обліку заробітної плати

Інформаційне забезпечення операційних витрат можна зазначати як результат поєднання інформаційних, організаційних, бухгалтерських та управлінських механізмів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів у повній, своєчасній та правдивій інформації.

Для управління діяльністю кожне підприємство потребує інформації про володіння та розпорядження ресурсами, їх ефективне використання та примноження. Тому в процесі функціонування системи обліку для визначення рівня ефективного використання капіталу, матеріалів, техніки, персоналу та інших ресурсів відбувається збирання та оброблення даних про ресурси та процеси підприємства, перетворення великого масиву первинних даних на корисну фінансову інформацію і доведення її до зацікавлених юридичних та фізичних осіб, які приймають управлінські рішення. Тому, кожне підприємство

розробляє методику фінансового обліку, щоб правильно відобразити усі господарські операції.

Методика фінансового обліку операційних витрат включає в себе реєстрацію всіх витрат, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства. Це може включати витрати на сировину, матеріали, оплату праці, амортизацію обладнання, орендні платежі, комунальні послуги та інші витрати, необхідні для забезпечення виробництва або надання послуг.

В третьому розділі «Елементи операційних витрат» (Додаток) Підприємство «ЕКО – СФЕРА» знаходять своє відображення усі витрати, які були понесені підприємством у процесі основної операційної діяльності, яка пов'язана з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг, а також управлінням, маркетинговою діяльністю підприємства та утриманням об'єктів соціального призначення – власних дошкільних установ, заходів харчування.

Базове підприємство формує фінансову звітність відповідно до Н(П)СБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Проте, на мою думку, підприємству потрібну вести не лише синтетичний облік, але й аналітичний, що сприяє ефективному управлінню їх величиною.

Інформаційні системи почали змінювати звичну структуру управління. В умовах ринкової економіки саме бухгалтерія є основним органом формування масивів управлінської інформації, а облікова бухгалтерська система охоплює практично весь процес формування, опрацювання й передавання для потреб управління технікоекономічної інформації. Використання комп'ютерних технологій для обробки облікової інформації на підприємствах стає невід'ємною частиною його звичайної діяльності. Основні складові такої системи можуть включати: збір даних, обробка інформації, управлінський облік, аналіз витрат, звітність.

Методика аналізу операційних витрат — це систематизований підхід до вивчення витрат підприємства, який допомагає виявити, контролювати та оптимізувати витрати, пов'язані з основними бізнес-процесами[24]. Для

дослідження методики аналізу операційних витрат для ТОВ «ЕКО – СФЕРА» було обрано горизонтальний, вертикальний, порівняльний та аналіз витрат за економічними елементами. Протягом досліджуваного періоду, стало зрозуміло, що найбільшу питому вагу у витратах операційної діяльності становить собівартість реалізованої продукції майже 80%, наступними витратами після собівартості є витрати на збут – 17% адміністративні витрати становили 1% від загальної суми витрат, відповідно, інші операційні витрати – 2%. Також, аналізуючи динаміку операційних витрат, рис 3.2, можна зробити висновок, що з кожним роком витрати суттєво зростають, до прикладу, собівартість реалізованої продукції зросла на 49%, адміністративні витрати у 2019 р. становили 8527 тис. грн., а у 2023 р. – 17463 тис. грн., тобто зросли на 49%, витрати на збут зросли 48%, а інші операційні витрати зросли на 28 %, в загальному усі операційні витрати зросли на 472998 тис. грн. – 46%. Тому, доцільним була розробка варіантів удосконалення обліку і аналізу операційних витрат.

Поаналізувавши облік витрати від операційної діяльності на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» були виявлені певні недосконалості. На мою думку, для більш ефективного облік та аналізу собівартості реалізованої продукції підприємству потрібно зазначати їх за такими елементами. Також є важливим створення хмарної версії з обліковими документами, щоб при втраті програмного забезпечення, дані були збережені. Під час дослідження було виявлено що на ТОВ «ЕКО – СФЕРА» використовують послуги зовнішніх аудиторів, а відділ внутрішнього аудиту відсутній. Я вважаю, що запровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві є дуже важливим, оскільки вона підвищує інтерес інвесторів до таких підприємств та дає змогу знизити підприємницький ризик, а також надає чіткий аналіз усіх показників для керівництва підприємства, що в одальшому дає змогу у виявленні внутрішнім аудитом резервів підвищення ефективності роботи підприємства, зниження собівартості й збільшення прибутків. Доцільно створити систему внутрішнього контролю, а саме введення механізмів контролю за витратами для запобігання перевищенню

бюджету. В обліковій політиці ТОВ «ЕКО – СФЕРА» відсутня методика обліку операційних витрат, тому потрібно створити чіткі інструкції та стандарти для обліку витрат.

Отже, ТОВ «ЕКО – СФЕРА» має певні недоліки в обліку та аналізі операційних витрат, проте вони не є сутєвими, але їх зменшення покращить фінансовий стан підприємства, та воно зможе бути більш конкурентним серед тотожних господарств та економічно стійким.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова О.В. Аналіз витрат операційної діяльності підприємства: автореф. дис. На здобуття наук ступеня канд.. екон. наук: спец. 08.00.09 «бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами діяльності)» / О.В. Абрамова. – Київ, 2015. – 20 с.
2. Альошкіна Н.Г., Вороная Н.В., Чернишова Н.А. Облік прямих витрат на виробництво. Податки і бухоблік. 2019. №49. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-49/article-45002.html>. (дата звернення 8.10.2024)
3. Балазюк О. Ю. До питання класифікації витрат / Економічний простір. – Випуск 42. – 2013. – С. 138-144.
4. Бородкін О. С. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов / О. С. Бородкін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – №3. – С. 32-41
5. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2016. 479 с.
6. Візіренко С. В., Агаркова О. В. Організація обліку процесу реалізації готової продукції. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 24. С. 36-42.
7. Грицишин А.Б. Облік збутової діяльності в умовах розмежування логістичних і маркетингових процесів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. № 1. С. 200-212. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38214>. (дата звернення 9.10.2024)
8. Дьордяй В. П., Макарович В. К. Аналіз операційних витрат на підприємствах енергорозподільчої галузі. Бухгалтерський облік, аналіз, аудит та оподаткування : тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 15–17 травня 2019 року). Житомир : ЖДТУ, 2019. С. 302. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26005/1/Makarovich>.

9. Звенячкіна В. Ю. Організація обліку витрат основної діяльності промислових підприємств/ В. Ю. Звенячкіна // Інноваційна економіка. Всеукр. наук.-виробн. ж-л. – Випуск 7. – 2015. – С. 267-272

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 30.11.1999 № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 15.09.2024)

11. Китайчук Т.Г. Сутність витрат майбутніх періодів та їх місце в балансі / Т.Г. Китайчук // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія Облік і фінанси. – Луцьк, 2015. Випуск 12 (45). – С.134-141.

12. Ковтун С. Управління затратами / С. Ковтун, Н. Ткачук, С. Савлук. – Х. : Фактор, 2017. – 272 с

13. Козаченко А.Ю. Залежність обліку та аудиту невиробничих витрат від організаційних і технологічних особливостей підприємств цукрової галузі / А.Ю. Козаченко // Агросвіт. - № 5. - 2018. – С. 34-41.

14. Матюха М. Особливості інформаційних завдань та результатів формування управлінської звітності / М. Матюха // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – №6. – С. 45-49.

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013 (24.09.2024)

16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (24.09.2024)

17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18). Дохід від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025 (24.09.2024)

18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021 (24.09.2024)

19. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО 23). Витрати на позики від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042 (24.09.2024)
20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (24.09.2024)
21. Нападовська Л. В., Добія М., Сандер Ш., Матезіч Р. та ін. Теорія бухгалтерського обліку : [монографія] /; за ред. Л. В. Нападовської. – К. : Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 735 с.
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" від 31 грудня 1999 року № 318. URL: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku>. (01.10.2024)
23. Нездойминога О.Є., Красота О.Г. Бухгалтерський облік та управління загальнопромисловими витратами підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2020. № 43. С.438-445 URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8245/1/80.pdf>(27.09.2024)
24. Олександренко І.Д. ліквідності та платоспроможності підприємства / Ірина В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №6 (156). – С. 419-426.
25. Олійник О.В., Клименко І.В. Розвиток бухгалтерської звітності як основи інформаційного забезпечення управління транспортними послугами. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. № 1 (36). С. 95-123. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6554/8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (28.09.2024)
26. Петрик О. Новітні вектор розвитку аудиту в Україні: прогнози та перспективи / О. Петрик // Аудитор України. 2015. – №3. – С. 8-13.
27. Петрик О. Організація процесу аудиту за його етапами: сутність і практичні процедури / О. Петрик // Аудитор України. 2015. – №3. – С. 20-23.

28. Податковий кодекс України від 24.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20211124> (24.09.2024)

29. Подоляничук О.А. Ліквідність як елемент оцінки фінансового стану підприємства / О.А. Подоляничук . – Наука та інновації як ключові фактори конкурентного лідерства у глобальній економіці: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 16-17 жовтня 2015 р.). – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2015. – 136 с.

30. Подоляничук О.А. Облік в системі управління витратами / О.А. Подоляничук // Ефективна економіка. – 2018. - №7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua> (06.09.2024)

31. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ : «Наш Формат», 2019. 624 с.

32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (24.09.2024)

33. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. №73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. (24.09.2024)

34. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування 30.11.1999 № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>(24.09.2024)

35. Смірнова П.В. Управління витратами: конспект лекцій для студентів. Харків: ФО-П Шейніна О.В., 2016. 96 с. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/pdf.65>. Тарасенко І.О., Любенко Н.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНУТД, 2015. 360 с.

36. Стендер С. В. Класифікація витрат за функціями в управлінському обліку / С. В. Стендер // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. – С. 147-153.

37. Хорунжак Н. М., Портоварас Т. В. Аналіз операційних витрат: джерела та методи. Інноваційна економіка. 2019. №7-8. С. 132–139. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/195>. (17.09.2024)

38. Хуторний Д.В, Інвентаризація по-новому: що потрібно знати аудиторам? / Д. Хуторний // Аудитор України. – 2015. – №4. – С. 42-49.

39. Циганова О.С. Організація обліку за місцями виникнення витрат та центрами відповідальності на вантажних автотранспортних підприємствах. Збірник наукових праць НУК. Економіка та управління підприємствами. 2013. № 3. С.96-100. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnuk_2013_3_21. (10.10.2024)

40. Чабанюк О. М. Облік і контроль витрат, калькулювання собівартості послуг: проблеми та напрями їх вирішення / О. М. Чабанюк // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – С. 268-274

41. Чернишова Н.А., Свіріденко А.П. Облік загальнопромислових витрат. Податки і бухоблік. 2016. № 32. URL:<https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/april/issue-32/article-17164.html>. (15.09.2024)

42. Чиж Е.О., Ясинська Н.А. Витрати операційної діяльності: організаційні та методичні аспекти обліку та аналізу. Збірник центру наукових публікацій «Велес» за матеріалами V міжнародної науково-практичної конференції: «Інноваційні підходи і сучасна наука». Київ: Центр наукових публікацій, 2019. С. 62-64. URL:http://cnp.org.ua/files/Archive/March_2019/Kyiv_march_2019.pdf#page=62. (17.09.2024)

43. Чумаченко М.Д., Белоусова І.В. Дискусійні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Економічний аналіз. 2012. №10. С.3-7. URL:<http://library.cibs.ubs.edu.ua>. (21.09.2024)

44. Шапіро І. А. Управління витратами як фактор підвищення конкурентноздатності підприємства. Збірник наукових праць Київського національного технічного університету. 2016. № 15. С. 67-74.

45. Шеремета О.В. Механізм бюджетування витрат операційної діяльності: дис.канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Хмельницький, 2009. 262 с. 88.

46. Шмиголь Н.М., Рибалко О.М., Єременко П.В. Актуальні проблеми та шляхи удосконалення обліку витрат на підприємствах. Вісник ЗНУ. Економічні науки. 2015. № 3 (27). С. 108-114 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2015_3_16. (10.10.2024)

47. Юзковець, Л.В. Проблемні аспекти обліку, аналізу і контролю витрат майбутніх періодів / Людмила Юзковець, Світлана Ніколаєнко // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : програма і матеріали 80 міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, 10–11 квітня 2014 р. – К. : НУХТ, 2014. – Ч. 3. – С. 341-343.

48. Юрчишена Л.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / Юрчишена Л.В., Материнська О.А., Драбаніч А.В.. – ВФЕУ. ПП Балюк І.Б.: Вінниця, 2014. – 312 с.

49. Янчева Л. М., Шталь Т. В., Ільченко М. О. Методичні підходи до організації бухгалтерського обліку витрат виробництва та обігу на підприємствах ресторанного господарства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. № 2 (16). С. 11-17.

50. Яцишин Н. Методичні аспекти формування звіту про фінансові результати діяльності підприємства / Н. Яцишин // Галицький економічний вісник. – 2017. – №4 – С. 194-204 Н.А.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова О.В. Аналіз витрат операційної діяльності підприємства: автореф. дис. На здобуття наук ступеня канд.. екон. наук: спец. 08.00.09 «бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами діяльності)» / О.В. Абрамова. – Київ, 2015. – 20 с.
2. Альошкіна Н.Г., Вороная Н.В., Чернишова Н.А. Облік прямих витрат на виробництво. Податки і бухоблік. 2019. №49. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-49/article-45002.html>. (дата звернення 8.10.2024)
3. Балазюк О. Ю. До питання класифікації витрат / Економічний простір. – Випуск 42. – 2013. – С. 138-144.
4. Бородкін О. С. Про формування і облік собівартості продукції за ринкових умов / О. С. Бородкін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – №3. – С. 32-41
5. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : Тернопільський національний економічний університет, 2016. 479 с.
6. Візіренко С. В., Агаркова О. В. Організація обліку процесу реалізації готової продукції. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 24. С. 36- 42.
7. Грицишин А.Б. Облік збутової діяльності в умовах розмежування логістичних і маркетингових процесів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. № 1. С. 200-212. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38214>. (дата звернення 9.10.2024)
8. Дьордяй В. П., Макарович В. К. Аналіз операційних витрат на підприємствах енергорозподільчої галузі. Бухгалтерський облік, аналіз, аудит та оподаткування : тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 15–17 травня 2019 року). Житомир : ЖДТУ, 2019. С. 302. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26005/1/Makarovich>.

9. Звенячкіна В. Ю. Організація обліку витрат основної діяльності промислових підприємств/ В. Ю. Звенячкіна // Інноваційна економіка. Всеукр. наук.-виробн. ж-л. – Випуск 7. – 2015. – С. 267-272

10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій 30.11.1999 № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>. (дата звернення: 15.09.2024)

11. Китайчук Т.Г. Сутність витрат майбутніх періодів та їх місце в балансі / Т.Г. Китайчук // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія Облік і фінанси. – Луцьк, 2015. Випуск 12 (45). – С.134-141.

12. Ковтун С. Управління затратами / С. Ковтун, Н. Ткачук, С. Савлук. – Х. : Фактор, 2017. – 272 с

13. Козаченко А.Ю. Залежність обліку та аудиту невиробничих витрат від організаційних і технологічних особливостей підприємств цукрової галузі / А.Ю. Козаченко // Агросвіт. - № 5. - 2018. – С. 34-41.

14. Матюха М. Особливості інформаційних завдань та результатів формування управлінської звітності / М. Матюха // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – №6. – С. 45-49.

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013 (24.09.2024)

16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (24.09.2024)

17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18). Дохід від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025 (24.09.2024)

18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021 (24.09.2024)

19. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 23 (МСБО 23). Витрати на позики від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_042 (24.09.2024)
20. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи від 01.01.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050 (24.09.2024)
21. Нападовська Л. В., Добія М., Сандер Ш., Матезіч Р. та ін. Теорія бухгалтерського обліку : [монографія] /; за ред. Л. В. Нападовської. – К. : Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 735 с.
22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" від 31 грудня 1999 року № 318. URL: <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku>. (01.10.2024)
23. Нездойминога О.Є., Красота О.Г. Бухгалтерський облік та управління загальнопромисловими витратами підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2020. № 43. С.438-445 URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8245/1/80.pdf>(27.09.2024)
24. Олександренко І.Д. ліквідності та платоспроможності підприємства / Ірина В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №6 (156). – С. 419-426.
25. Олійник О.В., Клименко І.В. Розвиток бухгалтерської звітності як основи інформаційного забезпечення управління транспортними послугами. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. № 1 (36). С. 95-123. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6554/8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (28.09.2024)
26. Петрик О. Новітні вектор розвитку аудиту в Україні: прогнози та перспективи / О. Петрик // Аудитор України. 2015. – №3. – С. 8-13.
27. Петрик О. Організація процесу аудиту за його етапами: сутність і практичні процедури / О. Петрик // Аудитор України. 2015. – №3. – С. 20-23.

28. Податковий кодекс України від 24.11.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20211124> (24.09.2024)
29. Подоляничук О.А. Ліквідність як елемент оцінки фінансового стану підприємства / О.А. Подоляничук . – Наука та інновації як ключові фактори конкурентного лідерства у глобальній економіці: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених (м. Київ, 16-17 жовтня 2015 р.). – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2015. – 136 с.
30. Подоляничук О.А. Облік в системі управління витратами / О.А. Подоляничук // Ефективна економіка. – 2018. - №7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua> (06.09.2024)
31. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ : «Наш Формат», 2019. 624 с.
32. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (24.09.2024)
33. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 28.02.2013 р. №73 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. (24.09.2024)
34. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування 30.11.1999 № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>(24.09.2024)
35. Смірнова П.В. Управління витратами: конспект лекцій для студентів. Харків: ФО-П Шейніна О.В., 2016. 96 с. URL: <http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/pdf.65>. Тарасенко І.О., Любенко Н.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНУТД, 2015. 360 с.
36. Стендер С. В. Класифікація витрат за функціями в управлінському обліку / С. В. Стендер // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. – С. 147-153.

37. Хорунжак Н. М., Портоварас Т. В. Аналіз операційних витрат: джерела та методи. Інноваційна економіка. 2019. №7-8. С. 132–139. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/195>. (17.09.2024)
38. Хуторний Д.В, Інвентаризація по-новому: що потрібно знати аудиторам? / Д. Хуторний // Аудитор України. – 2015. – №4. – С. 42-49.
39. Циганова О.С. Організація обліку за місцями виникнення витрат та центрами відповідальності на вантажних автотранспортних підприємствах. Збірник наукових праць НУК. Економіка та управління підприємствами. 2013. № 3. С.96-100. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnuk_2013_3_21. (10.10.2024)
40. Чабанюк О. М. Облік і контроль витрат, калькулювання собівартості послуг: проблеми та напрями їх вирішення / О. М. Чабанюк // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – С. 268-274
41. Чернишова Н.А., Свіріденко А.П. Облік загальнопромислових витрат. Податки і бухоблік. 2016. № 32. URL:<https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/april/issue-32/article-17164.html>. (15.09.2024)
42. Чиж Е.О., Ясинська Н.А. Витрати операційної діяльності: організаційні та методичні аспекти обліку та аналізу. Збірник центру наукових публікацій «Велес» за матеріалами V міжнародної науково-практичної конференції: «Інноваційні підходи і сучасна наука». Київ: Центр наукових публікацій, 2019. С. 62-64. URL:http://cnp.org.ua/files/Archive/March_2019/Kyiv_march_2019.pdf#page=62. (17.09.2024)
43. Чумаченко М.Д., Белоусова І.В. Дискусійні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Економічний аналіз. 2012. №10. С.3-7. URL:<http://library.cibs.ubs.edu.ua>. (21.09.2024)
44. Шапіро І. А. Управління витратами як фактор підвищення конкурентноздатності підприємства. Збірник наукових праць Київського національного технічного університету. 2016. № 15. С. 67-74.

45. Шеремета О.В. Механізм бюджетування витрат операційної діяльності: дис.канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Хмельницький, 2009. 262 с. 88.

46. Шмиголь Н.М., Рибалко О.М., Єременко П.В. Актуальні проблеми та шляхи удосконалення обліку витрат на підприємствах. Вісник ЗНУ. Економічні науки. 2015. № 3 (27). С. 108-114 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2015_3_16. (10.10.2024)

47. Юзковець, Л.В. Проблемні аспекти обліку, аналізу і контролю витрат майбутніх періодів / Людмила Юзковець, Світлана Ніколаєнко // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті : програма і матеріали 80 міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, 10–11 квітня 2014 р. – К. : НУХТ, 2014. – Ч. 3. – С. 341-343.

48. Юрчишена Л.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / Юрчишена Л.В., Материнська О.А., Драбаніч А.В.. – ВФЕУ. ПП Балюк І.Б.: Вінниця, 2014. – 312 с.

49. Янчева Л. М., Шталь Т. В., Ільченко М. О. Методичні підходи до організації бухгалтерського обліку витрат виробництва та обігу на підприємствах ресторанного господарства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. № 2 (16). С. 11-17.

50. Яцишин Н. Методичні аспекти формування звіту про фінансові результати діяльності підприємства / Н. Яцишин // Галицький економічний вісник. – 2017. – №4 – С. 194-204 Н.А.

Додатки